

- *Про концепцію Державної цільової науково-технічної програми комплексних досліджень клімату України до 2030 року (доповідач — член-кореспондент НАН України В.І. Осадчий)*
- *Введення в дію радіотелескопа РТ-32 — нові можливості вітчизняної радіоастрономії та космічної навігації (доповідач — член-кореспондент НАН України В.В. Захаренко)*
- *Про Науково-координаційні ради при секціях НАН України (доповідач — академік НАН України А.Г. Загородній)*
- *Про нагородження відзнаками НАН України та Почесними грамотами НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України (доповідач — академік НАН України В.Л. Богданов)*
- *Кадрові та поточні питання*

ІЗ ЗАЛИ ЗАСІДАНЬ ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ

27 листопада 2020 року

Засідання Президії НАН України 27 листопада 2020 р. відбулося у режимі відеоконференції під головуванням президента НАН України академіка НАН України Анатолія Глібовича Загороднього.

Розпочинаючи засідання, президент НАН України академік А.Г. Загородній зазначив, що цей день є знаковим для Академії — сьогодні виповнюється 102-га річниця від дня заснування Національної академії наук України, а також 102 роки від дня народження її багаторічного президента академіка Бориса Євгеновича Патона.

* * *

Члени Президії НАН України заслухали наукову доповідь директора Українського гідрометеорологічного інституту (УкрГМІ) ДСНС України та НАН України члена-кореспондента НАН України **Володимира Івановича Осадчого** про концепцію Державної цільової науково-технічної програми комплексних досліджень клімату України до 2030 року (стенограму див. на с. 63).

У доповіді було наголошено, що в установах Академії проводять важливі наукові дослідження різних аспектів впливу зміни клімату на навколишнє середовище, можливих негативних наслідків цього явища, шляхів запобігання ним та адаптації до змін клімату природних комплексів і соціально-економічної сфери.

Комплексні дослідження, проведені протягом останніх років співробітниками УкрГМІ ДСНС України та НАН України і фахівцями низки інших установ Академії, дали можливість розробити сучасні методологічні засади оцінювання та прогнозування впливу регіональних аспектів зміни клімату на економіку країни, соціальну сферу та природну складову.

Практичне впровадження фахівцями Інституту сучасних технологій прогнозування на базі відповідних апаратурних

комплексів та програмного забезпечення дозволило істотно поліпшити забезпечення органів державного управління, громадськості, інших споживачів науково обґрунтованою інформацією щодо очікуваних наслідків регіональних кліматичних змін, а також піднести вітчизняну гідрометеорологічну науку до світового рівня.

Подальше наукове забезпечення сталого соціально-економічного розвитку України та збереження якості навколишнього середовища за допомогою виявлення і мінімізації пов'язаних з кліматичними змінами ризиків для соціальної сфери, галузей економіки і природних екосистем потребує реалізації на державному рівні широкого кола відповідних комплексних заходів. Зокрема, йдеться про впровадження та постійне вдосконалення сучасних методів і технологій моніторингу та прогнозування небезпечних гідрометеорологічних явищ, виконання значного обсягу відповідних організаційно-технічних робіт; підготовку та коригування національних планів у сфері сталого розвитку держави, а також стратегій реагування на зміни клімату; інтеграцію вітчизняних кліматичних досліджень у світову наукову та практичну діяльність, у тому числі в рамках Всесвітньої кліматичної програми.

Успішне вирішення цих важливих завдань передбачає необхідність створення Державної цільової науково-технічної програми комплексних досліджень клімату України до 2030 року та її поступову і взаємоузгоджену реалізацію всіма зацікавленими органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Проєкт концепції такої програми розроблено фахівцями УкрГМІ ДСНС України і НАН України за участі низки інших установ Академії та із залученням спеціалістів зацікавлених міністерств та відомств. У документі на основі глибокого аналізу проблеми окреслено оптимальні шляхи реалізації програми, строки виконання відповідних заходів, очікувані результати та індикатори визначення ефективності.

Представлена концепція Державної цільової науково-технічної програми комплексних досліджень клімату України до 2030 року визна-

Засідання Президії НАН України (зліва направо): перший віцепрезидент НАН України академік НАН України В.П. Горбулін; президент НАН України академік НАН України А.Г. Загородній; віцепрезидент НАН України, голова Секції фізико-технічних і математичних наук НАН України академік НАН України В.Л. Богданов; віцепрезидент НАН України член-кореспондент НАН України О.О. Рафальський

чає методологічну основу та шляхи створення в рамках єдиної державної програми сучасного високотехнологічного комплексу моніторингу кліматичних параметрів і технологій адаптації до зміни клімату природних та природно-антропогенних систем. Концепція передбачає розроблення Кліматичної програми як рамкового документа, що за потреби може доповнюватися пакетами підпрограм та проєктів, які б розширювали або уточнювали її, а також як складової частини Всесвітньої кліматичної програми з метою інтеграції кліматичних досліджень в Україні у світову наукову та практичну діяльність, пов'язану з дослідженнями клімату. Її реалізація передбачає впровадження результатів наукових досліджень у практику чутливих до клімату галузей економіки.

В обговоренні доповіді взяли участь президент НАН України академік НАН України А.Г. Загородній; заступник керівника служби з питань економічної безпеки — керівник управління з питань екологічної та енергетичної безпеки Апарату РНБО України М.Л. Шойко; заступник Міністра розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України Т.М. Висоцький; заступник Міністра захисту довкілля та природних ресурсів України І.І. Ставчук; пер-

Виступ члена-кореспондента НАН України Володи-
мира Івановича Осадчого

ший заступник голови Державного агентства водних ресурсів України О.О. Кузьменков; директор Головної астрономічної обсерваторії НАН України академік НАН України Я.С. Яцків; академік-секретар Відділення загальної біології НАН України, директор Інституту еволюційної екології НАН України академік НАН України В.Г. Радченко; голова Західного наукового центру НАН України і МОН України, директор Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка НАН України академік НАН України З.Т. Назарчук; в.о. академіка-секретаря Відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології НАН України, директор Інституту біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України академік НАН України С.В. Комісаренко; академік-секретар Відділення інформатики НАН України, заступник директора Інституту кібернетики ім. В.М. Глушкова НАН України член-кореспондент НАН України О.М. Хіміч; академік-секретар Відділення фізики і астрономії НАН України академік НАН України В.М. Локтев.

Підсумовуючи виступи, президент НАН України академік НАН України А.Г. Загородній підкреслив актуальність багатоаспектної наукової роботи з дослідження впливу змін клімату на навколишнє середовище, що вже багато років триває в установах Академії. «Дуже важливо, — наголосив він, — що про-

єкт концепції такої актуальної державної програми запропоновано та розроблено саме фахівцями академічних інститутів, насамперед Українського гідрометеорологічного інституту ДСНС України та НАН України. Вбачається необхідним істотно підвищити рівень координації цих робіт як між установами відділень нашої Академії, так і із зацікавленими міністерствами і відомствами України. НАН України не може стояти осторонь вирішення таких важливих завдань державного рівня. Організація наукових досліджень такого масштабу, впровадження сучасної системи спостережень, розроблення та реалізація превентивних адаптаційних заходів до зміни клімату потребує системної інтелектуальної підтримки, наукового і технічного супроводу, передусім з боку НАН України».

За результатами обговорення Президія НАН України схвалила розроблену концепцію та затвердила УкрГМІ ДСНС України та НАН України головною установою Національної академії наук України з подальшого розроблення Державної цільової науково-технічної програми комплексних досліджень клімату України до 2030 року, наукового супроводу реалізації та впровадження результатів її виконання.

* * *

Далі члени Президії НАН України заслухали наукову доповідь директора Радіоастрономічного інституту НАН України члена-кореспондента НАН України **Вячеслава Володимировича Захаренка** про введення в дію радіотелескопа РТ-32, що відкриває нові можливості для розвитку вітчизняної радіоастрономії та космічної навігації (стенограму див. на с. 69).

У доповіді йшлося про те, що збільшення діапазону довжин електромагнітних хвиль було і залишається пріоритетним завданням сучасної астрономії, особливо одного з її напрямів — радіоастрономії, яка вивчає космічні явища за допомогою радіохвиль. У таких дослідженнях застосовують спеціальну і часто нестандартну апаратуру, а тому галузь високотехнологічно-

го і наукомісткого приладобудування в Україні потребує розвитку та всебічної підтримки. НАН України разом з державними і приватними підприємствами, установами МОН України, органами державного управління активно працює в цьому напрямі. Результативним прикладом такої співпраці стало введення в дію радіотелескопа РТ-32.

У створенні радіотелескопа РТ-32 безпосередню участь брали Національний центр управління та випробувань космічних засобів (НЦУВКЗ) Державного космічного агентства України, Радіоастрономічний інститут НАН України, ПрАТ «НВП «Сатурн», Інститут радіофізики і електроніки ім. О.Я. Усикова НАН України, Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя.

Наукове керівництво заходами з введення в дію радіотелескопа РТ-32 здійснював Радіоастрономічний інститут НАН України, який є провідною установою України в галузі астрофізичних досліджень не лише в декаметровому, а й у сантиметровому і дециметровому діапазонах довжин хвиль.

Понад 20 років широке коло досліджень Інститут проводив на одному з найбільших радіотелескопів світу – 70-метровій антені НЦУВКЗ ДКА України поблизу Євпаторії. Через анексію Автономної Республіки Крим Російською Федерацією починаючи з 2014 р. і дотепер ця антена перебуває на тимчасово окупованій території, а тому постала потреба побудувати її аналог на території України.

Введений в дію новий радіотелескоп РТ-32 оснащено високочутливим приймальним обладнанням у діапазонах 6 та 1,35 см з прив'язкою його частотної та часової шкал до цезієвого стандарту частоти, у зв'язку з чим відкриваються широкі можливості для міжнародної наукової співпраці в галузі радіоастрономії та повернення України до найбільшої у світі радіоінтерферометричної мережі з наддовгими базами – Європейської VLBI мережі.

В обговоренні доповіді взяли участь президент НАН України академік НАН України А.Г. Загородній; начальник Національного центру управління та випробувань космічних

Виступ члена-кореспондента НАН України Вячеслава Володимировича Захаренка

засобів ДКА України В.І. Присяжний; голова правління ПрАТ «НВП «Сатурн» В.М. Чміль; директор Головної астрономічної обсерваторії НАН України академік НАН України Я.С. Яцків; голова Західного наукового центру НАН України і МОН України, директор Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка НАН України академік НАН України З.Т. Назарчук; академік-секретар Відділення фізики і астрономії НАН України академік НАН України В.М. Локтєв.

За результатами обговорення Президія НАН України зазначила, що подальший розвиток радіоастрономічної інструментальної бази, розроблення нових радіотелескопів та зміцнення матеріальної бази наявних інструментів потребують активізації і розширення міжнародної наукової співпраці та поліпшення фінансової підтримки цих досліджень. Радіоастрономічному інституту НАН України доручено впродовж 2021 р. провести роботу щодо входження українського радіотелескопа РТ-32 до Європейської мережі радіоінтерферометрів з наддовгими базами, а також його приєднання до мережі українських низькочастотних радіоастрономічних інструментів у дослідницьких програмах.

* * *

Потім члени Президії НАН України заслухали доповідь президента НАН України академіка НАН України **Анатолія Глібовича За-**

городнього про створення науково-координаційних рад при секціях НАН України.

У своєму виступі академік А.Г. Загородній нагадав, що рік тому постановою Президії НАН України від 20.11.2019 № 286 «Про подальше реформування НАН України з метою підвищення ефективності її діяльності» було створено робочу групу НАН України з підготовки пропозицій щодо розвитку наукової сфери України. Ця робоча група підготувала низку важливих матеріалів для Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, у тому числі і щодо реформування НАН України. Зокрема, було визнано за доцільне створити в Академії нові дорадчі консультативно-експертні органи, діяльність яких сприятиме вдосконаленню системи управління. І вже в січні 2020 р. було прийнято рішення Президії НАН України про створення Науково-технічної ради НАН України та науково-координаційних рад при секціях НАН України.

Слід зазначити, що метою діяльності науково-технічних рад є залучення установ Академії до вирішення актуальних науково-технічних проблем у різних галузях економіки і соціальної сфери, сприяння прискоренню впровадження їх наукових розробок у виробництво і практичну діяльність.

Завданням науково-координаційних рад при секціях НАН України є насамперед розгляд питань, пов'язаних з розвитком міждисциплінарних досліджень, формуванням та реалізацією відповідних загальноакадемічних програм, внесенням пропозицій щодо актуалізації відомчої тематики науково-дослідних робіт, започаткуванням спільних наукових програм з національними галузевими академіями наук та університетами, посиленням координації фундаментальних досліджень.

Президент НАН України наголосив, що діяльність науково-координаційних рад секцій НАН України має забезпечити більш якісний відбір академічних цільових програм наукових досліджень та цільових наукових проєктів. Ці ради повинні відіграти також вагомий роль у підготовці пропозицій до переліку нових пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та

відповідних пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок. Він також підкреслив, що виконання цих завдань можливе за умови широкого залучення до складу рад поряд з провідними вченими Академії фахівців з національних галузевих академії наук, університетів, науковців інших відомств, іноземних членів НАН України.

Голови секцій НАН України представили положення та склади науково-координаційних рад при секціях НАН України. Так, Науково-координаційну раду при Секції фізико-технічних і математичних наук НАН України очолив академік секретар Відділення фізики і астрономії НАН України академік НАН України В.М. Локтев; Науково-координаційну раду при Секції хімічних і біологічних наук НАН України — директор Інституту органічної хімії НАН України академік НАН України В.І. Кальченко; Науково-координаційну раду при Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України — декан філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка академік НАН України А.Є. Конверський.

Президія НАН України затвердила запропоновані положення про науково-координаційні ради при секціях НАН України та склади цих рад.

* * *

Члени Президії НАН України розглянули також низку поточних питань:

- заслухали доповідь голови Комісії НАН України з питань увічнення пам'яті академіка НАН України Б.Є. Патона академіка НАН України Антона Григоровича Наумовця про перелік запропонованих заходів з увічнення пам'яті Бориса Євгеновича Патона. Серед затверджених заходів — встановлення меморіальних дошок, пам'ятних знаків, створення музею-кабінету, заходи з перейменування, видавничі проєкти, заснування премій, стипендій, відзнак, започаткування конференцій тощо;
- схвалили результати оцінювання ефективності діяльності наукових установ НАН України та їх підрозділів, проведеного у 2020 р.;
- прийняли рішення про оновлення складу Постійної комісії НАН України з оцінювання ефективності діяльності установ НАН України;

- затвердили новий склад Комісії по роботі з науковою молоддю НАН України;
- постановили оголосити конкурси на заміщення посад директорів наукових установ Секції фізико-технічних і математичних наук НАН України і Секції хімічних і біологічних наук НАН України, а також конкурсу на заміщення посади директора Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України;
- затвердили склад Комітету з системного аналізу при НАН України;
- ухвалили склад Комісії НАН України з інтеграції до Європейського дослідницького простору та Положення про Комісію;
- внесли зміни до складу робочої групи НАН України з моніторингу законодавства України у науковій, науково-технічній та інноваційній сферах;
- прийняли рішення про внесення змін у нормативні акти НАН України, які регулюють діяльність Ради молодих вчених НАН України, зокрема в частині визначення терміна «молодий вчений»;
- ухвалили оновлений склад Науково-видавничої ради Національної академії наук України;
- прийняли рішення, пов'язане зі зміненням складу співзасновників журналу «Онкологія»;
- затвердили зміну періодичності виходу загально-академічного журналу «Доповіді Національної академії наук України»;
- заслухали інформацію про результати державної атестації наукових установ НАН України.

Затверджено:

- академіка НАН України **Палагіна Олександра Васильовича** на посаді заступника директора з наукової роботи Інституту кібернетики ім. В.М. Глушкова НАН України;
- члена-кореспондента НАН України **Хіміча Олександра Миколайовича** на посаді заступника директора з наукової роботи Інституту кібернетики ім. В.М. Глушкова НАН України;
- доктора технічних наук **Клименка Сергія Анатолійовича** на посаді заступника директора з наукової роботи Інституту надтвердих матеріалів ім. В.М. Бакуля НАН України;
- доктора технічних наук **Бочечку Олександра Олександровича** на посаді заступника директора з наукової роботи Інституту надтвердих матеріалів ім. В.М. Бакуля НАН України;
- доктора фізико-математичних наук **Єршова Сергія Володимировича** на посаді ученого секретаря Інституту кібернетики ім. В.М. Глушкова НАН України;
- кандидата технічних наук **Смоквину Володимира Віталійовича** на посаді ученого секретаря Інституту надтвердих матеріалів ім. В.М. Бакуля НАН України.

Погоджено кандидатуру:

- доктора фізико-математичних наук **Довбешко Галини Іванівни** на посаду головного наукового співробітника Інституту фізики НАН України;
- кандидата технічних наук **Лисаковського Валентина Володимировича** на посаду завідувача відділу монокристалів надтвердих матеріалів Інституту надтвердих матеріалів ім. В.М. Бакуля НАН України.

Відзнакою НАН України «За підготовку наукової зміни» нагороджено:

- першого заступника директора з наукової роботи Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАН України академіка НАН України **Фірстова Сергія Олексійовича** за багатолітню невтомну діяльність вченого, визначні творчі здобутки, вагомий особистий внесок у заснування і розвиток провідної наукової школи в галузі сучасного матеріалознавства та фізики міцності.

Відзнакою НАН України «За професійні здобутки» нагороджено:

- завідувача відділу Державної установи «Науковий центр аерокосмічних досліджень Землі Інституту геологічних наук НАН України» члена-кореспондента НАН України **Федоровського Олександра Дмитровича** за багатолітню плідну наукову і науково-організаційну працю та високопрофесійні здобутки в галузі дешифрування космічних знімків і створення імітаційних еколого-економічних моделей комплексного водокористування;
- провідного наукового співробітника Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАН України доктора технічних наук **Демчишина Анатолія Васильовича** за багатолітню плідну працю вченого та вагомий творчий здобуток в галузі досліджень мікро- і наноструктурних багатошарових матеріалів та методів їх отримання;
- старшого наукового співробітника Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАН України кандидата технічних наук **Сосновського Леоніда Олександровича** за багатолітню плідну наукову працю та вагомий особистий внесок у розроблення нових дисперсно зміцнених зносостійких композитів конструкційного призначення;
- заступника начальника відділу міжнародних зв'язків Президії НАН України **Петрушенку Ганну Григорівну** за багатолітню сумлінну працю, відповідальне ставлення до виконання посадових обов'язків та значні здобутки у професійній діяльності;
- завідувача фінансово-економічного відділу, головного бухгалтера Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України **Навальневу Марію Михайлівну** за багато-

літню сумлінну працю та вагомі професійні здобутки у фінансово-економічному забезпеченні діяльності Інституту.

Подякою НАН України відзначено:

- завідувача лабораторії Головної астрономічної обсерваторії НАН України **Крячка Івана Павловича** за багатолітню плідну працю та вагомий особистий внесок у розвиток досліджень з історії астрономії та популяризацію сучасних досягнень астрономічної науки;

- співробітників Київського університету права НАН України — ректора, кандидата юридичних наук, професора **Бошицького Юрія Ладиславовича**; завідувача кафедри, кандидата історичних наук **Лісову Катерину Сергіївну**; доцента кафедри, кандидата юридичних наук **Поліванову Олену Миколаївну**; завідувача редакційно-видавничого відділу **Ходаківську Тетяну Володимирівну**; завідувача наукової бібліотеки **Ярошевську Тетяну Юріївну** — за багатолітню плідну освітянську і наукову працю, вагомий внесок у підготовку висококваліфікованих фахівців у галузі юриспруденції та з нагоди 25-річчя від часу заснування установи.

Почесною грамотою Президії НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України нагороджено:

- завідувача кафедри Одеської філії Центру гуманітарної освіти НАН України доктора філософських наук, професора **Кирилюка Олександра Сергійовича** за багатолітню плідну творчу працю вченого і педагога, вагомий особистий внесок у методичне забезпечення підготовки кадрів вищої кваліфікації в галузі філософських дисциплін та активне сприяння інтеграції наукових досліджень і освіти;

- співробітників Київського університету права НАН України — старшого викладача **Борисову Тamarу Миколаївну**; доцента кафедри, кандидата юридичних наук **Ковальчука Юрія Івановича**; доцента кафедри, кандидата філологічних наук **Некряч Ольгу Василівну**; завідувача відділу аспірантури, кандидата юридичних наук **Перелигіну Раїсу Володимирівну** — за багатолітню плідну освітянську і наукову працю, вагомий внесок у підготовку висококваліфікованих фахівців у галузі юриспруденції та з нагоди 25-річчя від часу заснування установи.

За матеріалами засідання підготувала О.О. Мележик